

KAUKO- JA LÄHIJUNALIIKENTEN OSTOSOPIMUS**Johdanto**

Henkilöjunaliikenne jakautuu Suomessa sopimustyyppien mukaan erilaisiin liikennekokonaisuuksiin. Ensinnäkin liikenne- ja viestintäministeriön ja VR-Yhtymä Oy:n välillä on voimassa henkilöjunaliikenteen yksinoikeutta koskeva käyttöoikeussopimus. Yksinoikeussopimuksella ministeriö on asettanut VR:lle rautateiden henkilöliikennettä koskevan julkisen palvelun velvoitteen. Sen vastineena ministeriö on myöntänyt VR:lle yksinoikeuden rautateiden henkilöjunaliikenteen harjoittamiseen sopimuksessa yksilöidyllä rataverkolla.

Yksinoikeussopimus koskee sekä VR:lle myönnettyä yksinoikeutta rautateiden henkilöjunaliikenteen harjoittamiseen eli niin sanottua markkinaehtoista liikennettä että tämän yksinoikeuden vastineeksi asetettua julkisen palvelun velvoitteen alaista liikennettä eli niin sanottua velvoiteliikennettä. Yksinoikeussopimus tehtiin alun perin ajaksi 3.12.2009–31.12.2019, mutta sopimukseen sisältynyt optio sopimuskauden pidentämisestä käytettiin vuonna 2013, jolloin sopimuksen voimassaoloaika jatkettiin vuoden 2024 loppuun saakka.

Lisäksi liikenne- ja viestintäministeriö hankkii VR:ltä niin sanottua ostoliikennettä henkilöjunaliikenteen kaukoliikenteeseen sekä Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymän alueen ulkopuolista lähijunaliikennettä. Voimassaolevat liikenne- ja viestintäministeriön ja VR:n väliset sopimukset päättyvät 31.12.2015. Lisäksi Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymä hankkii VR:ltä lähijunaliikennettä omalle alueelleen.

Kauko- ja lähijunaliikenteen ostosopimus

Liikenne- ja viestintäministeriö sekä VR-Yhtymä Oy ovat neuvotelleet junaliikenteen ostosopimuksen sisällöstä seuraavalla sopimuskaudella vuodesta 2016 alkaen.

Valtion talousarviossa vuodelle 2016 joukkoliikenteen palvelujen ostoihin ja kehittämiseen osoitettu määräraha (momentti 31.30.63) on 15 miljoonaa euroa pienempi kuin kuluvana vuonna. Liikenne- ja viestintäministeriö on päättänyt kohdistaa joukkoliikennemäärärahan leikkauksen junaliikenteen ostoihin sekä joukkoliikenteen kehittämiseen.

Tämän vuoksi vuodesta 2016 alkavalla sopimuskaudella junaliikenteen ostoisiin käytettävissä oleva määräraha on noin 13,5 miljoonaa euroa pienempi kuin edellisellä sopimuskaudella.

Ostoliikennetarjontaa supistetaan uudessa sopimuksessa siten, että tietyiltä yhteysväleiltä tarjonta loppuu kokonaan ja tietyillä yhteysväleillä tarjonta harvenee tai siihen tulee muita muutoksia.

Vuodesta 2016 alkavalla sopimuskaudella sekä HSL:n ulkopuolisen alueen lähiliikenteen että kaukoliikenteen ostoista sovitaan yhdellä sopimusasiakirjalla kahden erillisen sopimuksen sijaan.

Uusi sopimus tulee voimaan, kun molemmat sopimuspuolet ovat allekirjoittaneet sen. Uuden sopimuksen mukainen liikennöinti alkaa 27.3.2016. Sopimus on voimassa määräaikaisena 31.12.2019 asti.

Sopimusosapuolet varautuvat ottamaan sopimuksen voimassaolossa huomioon mahdollisuuden henkilöjunaliikenteen avautumiseen kilpailulle sopimuskauden aikana. Kummallakin osapuolella on mahdollisuus irtisanoa tämä sopimus kirjallisesti 12 kuukauden irtisanomisaikaa noudattaen päättymään aikaisintaan 31.12.2017. Sopimuksen mukaan mikäli liikenne- ja viestintäministeriö irtisanoo sopimuksen, järjestetään liikenne joko markkinaehtoisesti tai kilpailutetaan siten, että VR voi tasapuolisesti ja syrjimättömästi osallistua kilpailutukseen niin halutessaan.

Ostosopimuksen sisällöstä neuvoteltaessa on etsitty ratkaisua, jossa on kohdennettu hallitusohjelman mukaiset määräraha-erärahat siten, että asiakkaiden palvelutaso heikkenisi mahdollisimman vähän.

Toisaalta on tunnistettu, että nykyisen kaltaisen julkisen liikenteen palvelutason ylläpitäminen ei ole jatkossa mahdollista ja että nykyinen, yksinoikeuteen perustuva järjestelmä raideliikenteessä ei ole kilpailukykyinen muiden joukkoliikennemuotojen kanssa.

Hallitusohjelman mukaisesti tavoitteena on avata liikennemarkkinoita kilpailulle ja mahdollistaa sitä kautta uusien, digitalisaatiota hyödyntävien palveluiden syntyminen. Myös raideliikenteen sääntelyn tarkastelu on hallitusohjelmaa valmisteltaessa tunnistettu tärkeäksi osaksi toteutettavaa kuljetuslainsäädännön kokonaisuudistusta.

Voimassaolevan yksinoikeussopimuksen mukaan yksinoikeuden vastineena liikennöitävän velvoiteliikenteen kustannukset saavat olla VR:lle enintään 20 miljoonaa euroa vuodessa. Tällä hetkellä velvoiteliikenteen vuosittaiset kustannukset ovat noin 15 miljoonaa euroa. Sen vuoksi velvoiteliikennettä on mahdollista lisätä noin viiden miljoonan euron arvosta.

Uuden ostoliikennesopimuksen neuvotteluiden yhteydessä päätettiin lisätä velvoiteliikennettä väliaikaisesti 10.12.2016 asti niille yhteysväleille, joilta ostoliikennetarjonta poistuu kokonaan. Tämän

väliaikaisratkaisun on tarkoitus turvata raideliikenteen jatkuminen kilpailun avautumiseen asti. Liikenne- ja viestintäministeriön antaa velvoiteliikenteen täydennyksestä päätöksen.

Ostoliikennesopimus käsitellään raha-asiainvaliokunnassa (Valtioneuvoston määräys asioiden käsittelystä valtioneuvoston raha-asiainvaliokunnassa (TM0201/VM/2081/00.00.00/2012; 3.1.2002/15.11.2012) kohta 2.1.3).